

Van Den Herd

tijdschrift

van de

HEEMKUNDEKRING DE HEERLIJKHEID OIRSCHOT

=====
Jaargang 13 nummer 1 - februari 2006
=====

Redactie: Clari van Esch-van Hout

Straten 16
tel. 575260

Hanneke v.d.Bogaart-Vugts

Molenstraat 12
tel. 572221

Ans Verhouden - Vermeulen

Snellaertsstraat 16
tel. 572303

Lay-out: Jack van Nunen

Overname van artikelen is toegestaan met bronvermelding.

ISSN 1387 - 2060

VAN DE REDACTIE

Over het algemeen krijgen we (te) weinig reacties op vragen en artikelen in ons blad. We zijn dan ook blij dat Marcel van der Heijden heeft gereageerd op de vraag van Theo v.d. Loo naar namen van verschillende spellingregelingen. Maar ook Huub Bours kreeg vragen over zijn artikel 'Katten' en legt de spelregels nog duidelijker uit. Kortom, wij staan als redactie open voor al uw opmerkingen, vragen en suggesties. Laat het ons weten en wij proberen er iets mee te doen.

Kopij voor de volgende uitgave kunt u tot 1 mei a.s. aanleveren.

De redactie kan de historische juistheid van de inhoud van de artikelen niet in alle gevallen controleren; eventuele onjuistheden zijn voor rekening van de auteur.

VAN DE BESTUURSTAFEL

Het is inmiddels welbekend dat wij een heemkamer hebben. Wij willen die ook graag toegankelijk maken voor onze leden. Afgesproken is de heemkamer open te stellen op maandagmiddag gedurende de wintermaanden van 14.00-16.00 uur en gedurende de zomermaanden op maandagavond van 19.00-21.00 uur. Daarbij hebben wij uw hulp hard nodig. Kunt u zich enkele uurtjes per maand vrij maken om de heemkamer te bemannen, doe ons dan een groot plezier en meldt u aan. Het is er gezellig en ondertussen kunt u ook nog wat heemkundige kennis opdoen. Hoe meer mensen we kunnen inroosteren, hoe minder belastend het voor eenieder is. U kunt zich opgeven bij onze voorzitter Jac Klaassen, telefoon 0499-571617.

Tijdens de Algemene Ledenvergadering op 19 januari j.l. is afgesproken dat het jaarverslag van de secretaris over 2005 in Van Den Herd gepubliceerd zou worden. Dit verslag treft u onderstaand aan.

Verslag secretaris 2005

Op 1 januari 2005 hadden we 147 leden. Op 1 januari 2006 hadden we er 144. In 2005 zijn er twee leden overleden, n.l. Marietje Schreurs en Koosje Smetsers. Er hebben zich 3 nieuwe leden aangemeld en afgemeld zijn er 4 leden.

Als bestuur hebben we 9 keer vergaderd, waarvan 5 keer in onze heemkamer.

Op 20 januari hielden wij onze algemene ledenvergadering. Het bestuur werd uitgebreid met één zetel naar zes zetels en Henk van Hout werd als 6e lid gekozen.

Onze lezingen gingen achtereenvolgens over: Volksgerichten in Oostelijk Noord Brabant in februari, een foto/film presentatie over oud-Oirschot in maart, Klooster Nazareth in april, Antoon Coolen in oktober en tenslotte Kunst en Kitch in november. Met de studierei-

zen gingen we in mei naar Eersel, in juli naar Maastricht en in december naar het Regionaal Historisch Centrum in Eindhoven.

Tenslotte hadden we nog een fietstocht in september naar Liempde en de traditionele voettocht naar de Heilige Eik in december.

Voor de heemkamer hebben we drie formele bijeenkomsten gehad met Woningbedrijf Oirschot om tot een huurcontract te komen, het-

geen officieel op 24 maart bij een ondertekening daarvan werd bekrachtigd. In drie dagen hebben diverse leden de heemkamer inge-

ruimd. En in 10 dagen hebben we reeds een deel van de bezittingen geïnter-

inventariseerd. Tenslotte hebben we 4 keer een goed bezocht open

huis voor de leden gehouden en in december een persconferentie. Extern hebben we twee vergaderingen bijgewoond van Brabants

Heem en hebben we drie vergaderingen bijgewoond betreffende de

Regionale Monumentencommissie.

Waar heeft dat dan vervolgens toe geleid?

De heemkundekring ‘De Heerlijkheid Oirschot’ is op de dag van

vandaag een vereniging, waarvan kan worden gesteld, dat:

- De bijeenkomsten over het algemeen getalsmatig door één derde van de leden worden bezocht.
- Het ledenbestand redelijk constant blijft, maar de gemiddelde leeftijd jaarlijks hoger lijkt te worden; ofwel er treedt geen verjonging op.
- De activiteiten in de meeste werkgroepen op een laag pitje staan
- Het bestuur en de ledenvergadering zich moeten bezinnen - met inachtneming van de, in de statuten opgenomen, doelstellingen- op de te volgen koers voor de komende jaren, ten einde een gezond voortbestaan van onze vereniging te waarborgen.
- In elk geval aanwas van jongere leden en meer “werkcapaciteit” in werkgroepen en bestuur heel erg noodzakelijk is.

Waar willen wij met onze vereniging heen? Ofwel, wat wordt de ambitie van de komende jaren? Het bestuur is van mening, dat de vereniging van en voor de leden is.

Dus enerzijds vindt het bestuur dat de leden hun inbreng moeten kunnen hebben op de plannen voor de toekomst. Anderzijds moeten de leden bijdragen aan het realiseren van die plannen.

Het bestuur wil de leden door middel van een schriftelijke enquête uitnodigen hun mening te geven over hun ideeën voor de toekomst. Die zal in februari worden verstuurd.

Het bestuur wil ook aan de leden vragen na te denken hoe het ledenbestand uitgebreid kan worden met mensen tussen de 45 en 60 jaar. Vaak is dat de categorie, waartoe de kinderen van onze leden behoren. Wellicht kan dus ieder lid eens in zijn of haar omgeving kijken of er mensen enthousiast te maken zijn. Dit verslag komt ook in ‘Van den Herd’, dus hopelijk pikken alle leden dit op.

Het bestuur is voorts van plan harder aan de weg te gaan timmeren buiten de vereniging en zo ook direct haar eigen bijdrage te leveren om meer mensen binnen de vereniging te halen. Dat zal in 2006 de belangrijkste actie worden buiten het gangbare jaarprogramma.

Tot zover het verslag.

Verder willen wij u nog wijzen op **gratis** colleges bij de Leerstoel Cultuur in Brabant aan de Universiteit van Tilburg. Indien er voldoende belangstelling is geeft Arnoud-Jan Bijsterveld in de periode van januari tot mei 2007 een cursus met de titel ‘Regionale geschiedenis in Brabant’. U bent als heemkundelid van harte welkom mits u de hele cursus wilt volgen en actief deel wilt nemen in het lezen en bespreken van de literatuur. Nadere informatie en aanmelding: a.j.a.bijsterveld@uvt.nl, telefoon 013-5821905.

Aanrader:

Surf eens naar www.thuisinbrabant.nl. Deze nieuwe website is de startpagina voor de cultuurhistorie van en in Noord-Brabant. Hier treft u verhalen aan over de geschiedenis van Noord-Brabant en kunt u, met één zoekvraag, de databases van archieven, bibliotheken en musea in Noord-Brabant gelijktijdig doorzoeken.

KUNSTWEG OVER HET LAAGEIND

Toen ik in de gemeentearchieven deze titel tegenkwam als kop boven een verslag van de gemeenteraadsvergadering van 13 januari 1890 was ik meteen geïnteresseerd en stomverbaasd. De lezers zullen mijn verbazing begrijpen als ik vertel dat ik, geboren en getogen op dat Laageind, er tot de jaren zeventig van de vorige eeuw nooit enige vorm van kunst- ofwel verharde weg, of iets wat daar op leek, heb kunnen ontdekken. Nee, wij bewoners van het Laageind, ploeterden – zeker nog in mijn jeugdijaren - op weg naar school of kerk volop door de modder, butsten door kuilen, wij baanden bij hevige sneeuwval ons een weg, plonsden door plassen of ‘stobberden’ heel soms door het plofzand; maar een kunstweg? En dat in 1890? Verre van dat! De enige verharding was een gruisweg, maar toen leefden we al in de zestiger jaren.

Ik beseft dat ik voor lezers onder de 60 jaar misschien uit moet leggen waar het Laageind ligt, want deze naam komt bij de officiële Oirschotse toponiemen niet meer voor. Alleen ouderen onder ons kennen en gebruiken de naam nog. Het woord zegt het al. Het is een laag gebied dat ligt op een (uit)einde van ons dorp, richting Boxtel en Liempde. Tegenwoordig is het gebied verdeeld in straten als de Lopensestraat, Termeidensteeg, Papketel, Fransman en Heldersestraat. Dat het gebied een heel eind weg lag, met misschien wel de modderigste wegen van Oirschot, zouden de postbodes Sjef Kolle en Narris Rozzenkrans, de bakkers Piet den Ouden en Nol Nuijens, de huisarts en de veearts kunnen getuigen als ze nog leefden. Het was soms – vooral in de winter – een hele kunst om daar zonder technische of psychische schade doorheen te ploeteren. Als je het zo bekijkt, misschien toch wel een kunstweg.

Wat was er dan aan de hand in 1890?

In die tijd, zo rond 1900, werd er door de overheid flink gewerkt aan verharding van wegen door keien en bakstenen. Zo'n verharde weg noemde men een kunstweg. De gemeenteraad van Boxtel wilde ook een 'verharde verbinding' tussen de kernen van Oirschot en Boxtel. Daarom was er op 8 januari een vergadering geweest van Oirschotse

en Boxtelse gemeenteraadsleden. Het was duidelijk dat Boxtel de gewenste kunstweg niet wilde leggen over de baan van de Oude Grintweg vanaf de Keulse Kar, maar over Lennisheuvel en bij Rusthoek (het Kruis) aansluiten op de Oude Grintweg, die toen nog niet verhard was. Als Oirschot dan vanaf 'het Kruis' richting Oirschot de verharding voor haar rekening zou willen nemen?

Ook rond 1850, toen de Grintweg aangelegd werd, had Boxtel al over Lennisheuvel gewild, terwijl Oirschot vanaf 'het Kruis' recht door de toenmalige hei wilde naar de Keulse Kar op de Boschdijk. (Zie Van den Herd jaarg.1 no 3). Oirschot is toen haar eigen weg gegaan, kocht grond van Boxtel en legde de Grintweg alleen en volgens haar eigen plan ...en op eigen kosten aan.

Van al dat grint was in 1890 niks meer te zien,- van daar de naam **Oude Grintweg**. Het was ondertussen weer een zandweg, maar nog steeds helemaal van Oirschot, tot de Boschdijk toe. En nu speelde dus ongeveer weer hetzelfde probleem. Boxtel wilde over Lennisheuvel waar de meeste mensen woonden om zo dit gehucht aan Boxtel te verbinden. Oirschot wilde de hele baan van de Oude Grintweg volgen. Met dit verschil dat men de weg nu wilde plaveien met straatkeien of bakstenen.

En nu naar de gemeenteraadsvergadering van 18-1-1890

Bovenstaand probleem wordt in de gemeenteraadsvergadering van die dag besproken onder leiding van burgemeester Van Baar, geassisteerd door zijn wethouders Van den Heuvel en Van Heumen. Verslaggever is secretaris De Vocht (mijn favoriete verslaggever na het doorlezen van veel gemeenteraadsverslagen).

Wethouder Van Heumen is van mening dat als Boxtel de route over Lennisheuvel wil, zij ook de meerdere kosten moet betalen of zelfs de hele weg voor haar rekening moet nemen tot het punt waar hij aansluit op de Oude Grintweg. Hij is het er wel mee eens dat men wegen aan moet leggen waar mensen wonen. Daarom zou het misschien een idee zijn de nieuwe kunstweg op Oirschots gebied te laten lopen vanaf de Galgenbult over de tegenwoordige Smalzij, over het Laageind, Straten, Bijsterveld tot aan Johannes de Goei (nu ongeveer

notaris Peeters) en daar aan te laten sluiten aan de Provinciale weg naar Best.

En dan komen de protesten en argumenten, want dat is natuurlijk heel ver om. Burgemeester Van Baar vertelt zelfs de proef op de som te hebben genomen door vanaf De Zwaan over de Oude Grintweg in één uur naar Boxtels grondgebied te zijn gelopen, en terug over het Laageind heeft hij er wel anderhalf uur over gedaan, waarop Van Heumen repliceert dat dat geen goede manier van meten is. “Het scheelt nogal wat of men loopt over een goeie weg als de Oude Grintweg en men nog niet moe is, of dat men de weg over het Laageind gaat, die modderig en slecht is en men al moe is van de lange wandeling. Nee, wil men de juiste maat, dan moet men de ketting nemen.” (Geïnformeerd bij een ervaren kadasterman blijkt **de ketting** tijden lang het hulpmiddel te zijn geweest om afstanden te meten.)

Het lid Somers merkt op of het dan niet gemeten zou kunnen worden met een vliegertouw? Dat gaat vlugger. Het raadslid Scheepens heeft nog een ander, een lumineus idee: “Hij zoude er met een kar over rijden en tellen hoe dikwijls het rad omdraaide, dan had men de juiste lengte”. Ik weet niet hoe het de lezer vergaat maar bij zo’n opmerkingen van ruim een eeuw geleden gaat mijn fantasie aan het werken *Stel je voor: Een koude januarimorgen 1890. Bij De Zwaan staat de hele gemeenteraad aangetreden. Een hoogkar met 'n Bèls pèrd er voor, gemeenteverman voor op de 'schei'; B. op de kar als jurylid en de W-en erachter ter controle. Aan weerskanten van de kar, langs de karwielen, staan de raadsleden paraat om te tellen, vier aan de linkerkant en vier rechts. O, ja secretaris De Vocht, gewapend met krijt (of griffel) en lei om regelmatig het aantal 'raddraaiingen' te noteren, ook op de kar. Klaar! Allez! Vort! En daar gaan ze. Een, twee, drie, vier, ... tien, ... vijftien, ... twintig enz. De ene telt hardop, de ander in stilte, maar allemaal met hun ogen star gericht op de raderen van de kar. En van zoiets ga je gauw scheel kijken of je wordt er duizelig van, bovendien zie je niet wat er voor je gebeurt. Gevolg: botsingen, van de tel af. Bovendien, door hardop te tellen brengen ze elkaar in de war enz. enz., zodat er bij de Peperstraat al geen touw meer aan vast te knopen is, wat het werkelijke aantal 'raddraaiingen' is. Stop! Terug naar De Zwaan en opnieuw beginnen. Bij de 2de keer*

komen ze al een eindje verder, maar bij café De Bocht zijn de tellers het al zo oneens over het aantal dat ze bijna slaande ruzie krijgen. Gelukkig is daar burgemeester Van Baar als vredeftichter (die wat dat betreft ervaring heeft opgedaan in de raadsvergaderingen) en een café waar ze de verhitte gemoederen kunnen blussen en hun kouwelijk lijf kunnen verwarmen met een borrel, en nog ene... en nog ene.....totdat ze het er roerend over eens zijn dat ze de afstand ook wel kunnen schatten...dat dat raddraaien helemaal niet nodig is.

Terug naar de werkelijkheid, waar Van Heumen alle bezwaren van de omweg moet weerleggen en hard moet praten om de raadsleden te overtuigen. Maar dat is hem toevertrouwd; hij is een doordouwer. En hij blijft volhouden: “Legt den weg waar het volk woont, dat zal dien toch moeten betalen. Toen de Provinciale weg naar Hilvarenbeek werd gelegd, werd ook niet gevolgd de kortste richting over en door de goederen van de Heer De La Court, maar die door Oost- en Middelbeers, waar menschen wonen, wat bijna een uur om was”.(-) “De handelsbelangen en het daarmee gepaard gaande vervoer via Boxtel naar ’s Hertogenbosch zijn niet zo omvangrijk dat het voor onze gemeente gewettigd zoude zijn **daarvoor alleen** een weg te leggen. Daarom ben ik er op bedacht geweest de plaatselijke belangen en voordeelen van landbouwers en bosgrondbezitters daar aan te verbinden en dat deze belangen voor de gehuchten Straten en Laageinde met haare tienvoudige bevolking tegenover het gehucht Hedel veel groter zoude zijn, behoeft geen betoog. Daarenboven heeft het gehucht Hedel al sedert veertig jaar het genot gehad van een zandweg, zo goed als er een in de gemeente is, terwijl de weg die het gehucht Straten en Laageinde doorsnijdt, misschien is de modderigste en onbruikbaarste uit de gansche provincie.”

Een lid argumenteert voor de zoveelste keer dat het ver om is en dat Den Heuvel en Spoordonk er dan niks aan hebben. Hij stelt zelfs voor om er over te laten stemmen en hij is overtuigd dat dan voor de route over de Oude Grintweg gekozen wordt. Maar Van Heumen is ook hiervan niet onder de indruk, omdat Spoordonk zelf goede zandwegen heeft en hij zich niet voor kan stellen dat de Spoordonkenaren de Stratense en Laageindse mensen een kunstweg misgun-

nen. Op het laatst weten de raadsleden geen nieuwe tegenwerpingen meer te bedenken en valt de vergadering stil.

Tot dat Somers de stilte oplost met de belangrijke vraag: “Wat nu gedaan?”

En daar heeft Van Heumen blijkbaar op gewacht, want hij reageert: “ik heb wel een voorstel in den zak, doch heb hierover met het bestuur niet gesproken, weshalve ik niet weet of de voorzitter en wethouder Van den Heuvel hiermede instemmen?”. Nou die stemmen, - nadat Van Heumen zijn kant en klaar plan heeft voorgelezen en er enige wijzigingen in zijn aangebracht - met het volgende voorstel in. Besluit:

Voorstel een keiweg aan te leggen vanaf den Ouden Grintweg, langs den Galgenbult, door de Mortelen, Laageinde, door Straten, langs de kapel en Groot- Beysterveld om daar aan te sluiten aan den Provinciaalen kunstweg naar Best tegenover Johannes de Goeij, mits de gemeente Boxtel met een keiweg bij den Ouden Grintweg aansluit, de provincie 2/3 gedeelte of minstens 50% à 60% in de kosten bijdrage en de kosten voor de gemeente Oirschot niet te bezwarend zijn.

Alvorens tot stemming over te gaan verklaren de leden Somers en Van de Ven tegen deze richting te zijn. En het lid Van Dussen tenslotte verklaart tegen alle wegen te zijn. Daarna wordt er, volgens secretaris De Vocht, tot stemming overgegaan en wordt het voorstel aangenomen met 7 tegen 4 stemmen.

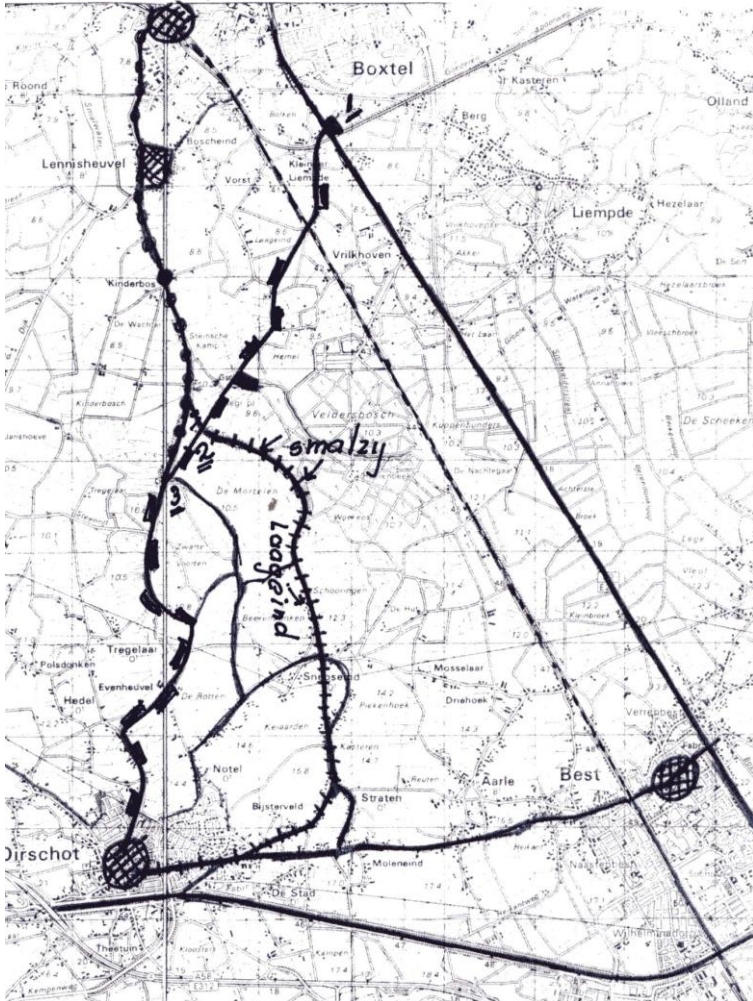
In de verdere en latere gemeenteverslagen wordt met geen woord meer gerept over een kunstweg over het Laageind. Langs de nog steeds onverharde Oude Grintweg wordt in 1914 wel een fietspad aangelegd en in 1939 komt er een tenslotte - bijna 50 jaar later - een kunstweg als verbinding tussen Oirschot en Boxtel, maar wel van het begin tot het einde over de route van de Ouden Grintweg. Dus niet over het Laageind. Ook nu, met de aanleg van een fietspad tussen de twee dorpen, wil het maar niet lukken. Maar.. voor de mensen die wanhopen over het tot stand komen van dat fietspad: ‘Vreest niet, gij kleingelovigen!’. Een kunstweg over het Laageind is er tenslotte ook gekomen.....zo’n 80 jaar later.

1 Keulse Kar 2 Galgenbult 3 Het Kruis of Rusthoek

●●●● voorkeur Boxtel

++++ voorkeur Van Heumen

—■—■—■—■— Oude Grintweg

Cl. van Esch-van Hout

Inf: Gemeentenotulen Oirschot

REACTIE

In de vorige Van Den Herd vroeg Theo van de Loo naar namen van verschillende spellingregelingen. Marcel van der Heijden heeft daar op gereageerd.

Tot 1804 waren er geen officiële spellingsvoorschriften. Er was natuurlijk wel een zekere traditie gegroeid, maar er waren toch ook veel verschillen in de manier waarop mensen spelden. Nadat ons land in 1796 echt één land was geworden, de Bataafse republiek, trof de regering maatregelen om de eenheid te onderstrepen en te bevorderen. Daarom moest er ook een centrale regeling komen voor de spelling.

Dit werd in 1804 de Spelling Siegenbeek, die in opdracht van de regering door Siegenbeek was opgesteld en verplicht werd voor de overheidsorganen en het onderwijs (dit zijn nog steeds de sectoren waarvoor de officiële spelling wettelijk is voorgeschreven; ‘gewone’ mensen zijn nog steeds vrij om te spellen zoals ze willen.) Er waren veel tegenstanders, onder anderen de dichter Bilderdijk, die de spellingregeling een uiting vond van een verfoeilijke revolutionaire gelijkheidsdrang en een uitvinding van de duivel. Spellingregelingen zouden sindsdien steeds de gemoederen in heftige beweging brengen. Grondregel van de regeling was: spelt zoals gij spreekt. Enkele voorbeelden: strooijen, magt, lachgen, blaauw, mensch.

Halverwege de 19de eeuw waren er plannen om te komen tot een groot Woordenboek der Nederlandsche Taal (in 1882 werd deel 1 voltooid, in 2001 het laatste, 29ste deel). Hiervoor wilden de redacteuren een enigszins gewijzigde spelling ontwerpen, aangepast aan nieuwere taalkundige inzichten. Naar de makers wordt deze de Spelling De Vries en Te Winkel genoemd. Deze regeling wijkt niet zoveel af van die van Siegenbeek, maar men ging schrijven: strooien, macht, lachen, blauw, maar het bleef mensch. De oudste generatie die nog in het land der levenden is, heeft op school deze spelling geleerd.

Na weer eens eindeloze en felle discussies voerde in 1934 de minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, Marchant, een nieuwe regeling in. Deze was grotendeels gelijk aan die van De Vries en Te Winkel, maar met enkele maar toch wel belangrijke vereenvoudigingen: ‘loopen’ werd ‘lopen’, ‘streelen’ werd ‘strelen’, ‘mensch’ werd ‘mens’ en ‘forsch’ werd ‘fors’, maar ‘logisch’ bleef ‘logisch’ (niet erg logisch dus); ‘op den stoel’ werd ‘op de stoel’, maar het bleef ‘op den man af’. Na de Tweede Wereldoorlog werd ook deze laatste naamvals-n, bij mannelijke personen dus, afgeschaft en werd de zogenoemde Spelling Marchant, die in 1934 al voor het onderwijs was ingevoerd, ook voor de overheid verplicht gesteld.

Hiermee is de vraag van Theo van de Loo beantwoord, maar we zullen het verhaal even afmaken. In 1954 verscheen na jarenlange arbeid van een speciale staatscommissie het zogenaamde Groene Boekje. Hierin werden enkele zaken nader geregeld die Marchant had laten zitten. Zo werd de spelling van allochtone woorden, de zogenaamde ‘bastaardwoorden’, gemoderniseerd, vernederlandst; veel van deze woorden mocht men naar believen conservatief of modern spellen, waarbij het Groene Boekje vaak aangaf wat de voorkeur verdiende. Ook werd het al of niet schrijven van een tussen-n nader geregeld, en op grond hiervan moesten we spellen: ‘bes-sensap’, maar wel ‘bessestruik’. Dit was heel goed geregeld! De regeling van 1954 heeft geen aparte naam gekregen, maar omdat ze van overheidswege gepubliceerd werd in een groen boek van klein formaat is sindsdien de benaming ‘het Groene Boekje’ in zwang gekomen.

In 1995 verscheen er een nieuwe versie van het Groene Boekje. De Nederlandse Taalunie, die sinds een aantal jaren spellingszaken behandelt ten behoeve van de Nederlandse regering en de Belgische – of is het de Vlaamse deelregering? België heeft zoveel regeringen en in de zestig ministers – had de opdracht gekregen de kwestie van de tussen-n nog eens goed te regelen. Dit werd blijkbaar gezien als een kwestie van groot belang. In de regeling van het Groene boekje van 1995 werd de bestaande, tamelijk eenvoudige en niet onlogische regeling van de tussen-n – met weliswaar ingewikkelde uitzonderin-

gen – vervangen door een moeilijk te hanteren , niet zo logische regeling, met even onlogische of in ieder geval moeilijk te begrijpen uitzonderingen. Sindsdien werden we geacht ‘pannenkoek’ te schrijven, maar daarnaast ‘kattekruid’, omdat het eerste deel van ‘kattekruid’ een dierennaam is en het tweede deel een plantkundige aanduiding. Hallo, bent u er nog!

In dit jaar, 2005, is weer een nieuwe versie van het Groene Boekje gemaakt, waarin ‘kattekruid’ weer kattenkruid’ is geworden en goddank ‘paardebloem’ weer ‘paardenbloem’. Ik hoop dat de lezer het allemaal heeft kunnen volgen, maar het wordt natuurlijk steeds onbegrijpelijker waarom enkele miljoenen Nederlandstaligen, plus mensen die dit willen worden, met dit soort kwasi-geleerde beuzelarijen moeten worden lastig gevallen. Ik bedoel nu: zaken als die tussen-n, niet spellingregels in het algemeen.

Marcel van der Heijden.

MET Z'N TWEETJES

Al veel eerder had ik het voornemen te schrijven over het Tweelingen-congres, dat op zaterdag 21 mei en zondag 22 mei 1955 in Oirschot plaatsvond. Ik heb het zelf wel (zelfs van nabij) meegemaakt en meebeleefd, maar ik zag er tegenop er over te schrijven omdat ik te weinig gegevens had en omdat mijn 80-jarig geheugen aan slijtage onderhevig is. Inmiddels heb ik nogal wat bekende feiten boven water kunnen halen, zodat ik me eraan waag. Het kost me wel kruim (op z'n Oirschots: 't zal struif kosten!') alles te doorwrochten, maar ik begin maar.

Dr. Bruins, de oprichter van de Nederlandse Tweelingen-Vereniging, begroet zijn tweelingen.

Dit congres heette officieel ‘Eerste Europese Tweelingen-Congres’ en dat ‘Europese’ duidt erop dat het elders al plaatsgevonden had. Dat klopt: ‘t Oirschotse werd gehouden in navolging van een soortgelijk congres in Chicago. Ja, Oirschot kwam naast Chicago te staan; je moet maar durven.!

Dat laatste presteerde Johan Louwers uit de Kerkstraat 6 in Oirschot, wat ook het adres was van het secretariaat van atletiekvereniging ‘Orion’, waarin Johan een vooraanstaande rol speelde. Johan, die geboren was op 7 april 1926 en heel de aarde had rondgezworven, kwam uit een sportief gezin. Vader was een zeer bekwaam vendelzwaaiër en deed al vroeg aan lichamelijke oefeningen. De broers van Johan waren ook bezielde door sport, voornamelijk atletiek en voetbal. En wat in dit verband ook belangrijk is: het gezin was ooit verblijd met een tweeling, genaamd Frans en Hein (21 mei 1933). Dat heeft er misschien toe geleid dat Johan op dit reuze idee kwam. Ook waren de Louwersen echte gemeenschapsmensen en ze stonden midden in ‘t Oirschotse. Vader was gemeenteopzichter en brandweercommandant en kende iedereen in het dorp en het buitengebied. Wat ook Johan geleid kan hebben naar zulk congres, is wellicht het feit dat er toen in Oirschot betrekkelijk veel tweelingen woonden: 62 tweelingen op ca 7750 zielen. Nu spreekt men van ‘inwoners’, wat een treffend zicht geeft op het tijdperk: van zielen naar inwoners. Er waren bij Jan van Mijntje Roefs op het Beerseveld zelfs vier tweelingen. De vrouw van Jan was Marie van Oirschot. Ook een viertal tweelingen waren er bij Marte van de Looy (Jappe) op de Mousten. De moeder van dit viertal was Anna van Oirschot. Marie en Anna waren gezusters. Goeie grond in Spoorndonk!

De latere pater Sjef van Esch was een sportvriend van Johan, maar die heeft (uiteraard) niet bijgedragen aan de aantallen tweelingen in Oirschot! ‘Orion’ had er m.i. ook niet veel mee te maken, hoewel ik denk dat het daar uitgebreed is. Aanvankelijk meende men dat een atletiekvereniging geen levensvatbaarheid zou hebben en daarom werd in 1950 besloten voetbalvereniging S.O.A. (Samenspel Overwint Alles) om te dopen in één sportvereniging met als afdelingen: voetbal, korfbal en atletiek. Naast Johan werkte hieraan mee Jan

v.d.Avort, ook een van een tweeling (van de notaris). Ik dwaal af, terug naar het congres.

Dat was erg omstreden in Oirschot. 't Was iets vreemds in zo'n stil dorp, slechts door de radiodistributie van Jan Scheepens verbonden met de grote wereld. O ja, met Jo van de Vitesse was er ook contact met het spoor in Best en de stadse sfeer van Eindhoven.

De organisatie is niet helemaal van een leien dakje gegaan. De tegenwerking kwam namelijk niet van de zwakste zijde! De H.H. Geestelijken begonnen er zich mee te bemoeien en dat gaf veel weerstand. Er zou vanaf de kansel gesproken zijn over 'lichtzinnigheid' en dat het 'werelds' was en 'botste met onze christelijke cultuur'. Tegenwoordig zouden we van 'amerikanisme' spreken. Ik weet nog dat o.a. de Middenstand het er moeilijk mee had. Enerzijds wilden de caféhouders (logementen zei men toen) graag leven in de brouwerij (lees: geld in het laatje) en anderzijds zat men met de opvattingen van hun geestelijk adviseur. U zult dan ook geen verslag van het congres aantreffen in Streekbelangen van die tijd. Dat blad was een uitgave van de Standsorganisaties en die wilden hun vingers niet branden. Eveneens was moeilijk aan advertenties te komen. Die kwamen dan ook meestal van buiten Oirschot. Men zal gedacht hebben aan het oude gezegde: 'Als je tegen een toog plast, wordt hij nooit meer droog'.

Een felle tegenstander was de in hart en nieren Brabantse voorman dr. P.C. de Brouwer(1874-1961) uit Hilvarenbeek. D'n doctor of P.C., zoals hij werd genoemd in de wandelgangen van Brabantia Nostra en van 'Edele Brabant Were Di'. Deze voorman noemde Oirschot 'de risée van de Kempen' en hij vreesde shows in bikini en mooie benenparades. Nu wil ik geen oordeel vellen over hun tegenopvattingen. In dieë tijd (ik zeg in dieë tijd) was het wellicht te begripen dat die vreemde invloeden gewerd werden. Je moet historie en voorvallen bekijken en beoordelen door de ogen van toen. Toen was de tijd zo. We waren volgzzaam, alhoewel dat al haarscheurtjes en verwering begon te vertonen. Het volgzame volk aarzelde en er kwam hier en daar splitsing. Bijvoorbeeld: de ene guld deed mee en

de andere niet of de opkomst van deelnemers uit die verenigingen was pover. Er kwam bij dat het speelde in de meimaand en dat het uitging van de neutrale vereniging Orion. Grofweg gezegd werd het een strijd tussen wereldlijk en geestelijk gezag, raadhuis contra pastorie!

Maar alla, tegenwoordig kijken we anders tegen zulke zaken aan en ik zal het verder gaan beschrijven zoals het er toen aan toeging.

Een lange rij tweelingen op het marktplein in Oirschot. Hun gelijkenis onderstreepten zij nog door hun kleren.

Het programmaboekje (prijs 25 cent) bevatte een voorwoord van burgemeester E.A.M.A. Steger. Hij schreef o.a.: ‘Zij zullen geen show voor ons maken, doch wij voor hen’. Steger heeft het verder over ‘stijlvol’, ‘zonder bravour en spontaan’. Eveneens goed ver-

woord is: ‘als het milieu van het gezin goed en gaaf is.... laat een ander daarvan eens profiteren’ en ‘gasten zullen onze gewoonten respecteren’. Dit was toch min of meer een verdediging tegen de aanvallen vanuit bepaalde zijde met een paar venijnigheidjes. De initiatiefnemer Johan Louwers schreef een mooi voorwoord en eindigde met ‘...en moge het bezoek aanleiding geven tot herhaling’. Nu hoort Oirschot bij Regio-VVV Eindhoven maar toen bij de Streek-VVV Tilburg (voorzitter L.G.L.M. [van Maria?] Mutsaerts). Deze gaf uiting aan zijn voldoening over de Oirschotse plannen. Het comité van het congres bestond naast de initiatiefnemer uit P.J.Zeeuwen, F.A.M. v.d.Heijden, F.J.A. Broers en H. v.Overbeek. Er waren jury’s voor 1. de sympathiekste, 2. de muzikaalste en 3. de minstgelijkende tweeling. Voor 1 waren dat Gerard Greijn, gemeentesecretaris uit Grevenbricht, mevr. M.Steger-Witlox, Fanny Blankers-Koen uit Amsterdam, mr. L.J.M. Corten uit Grevenbricht en de heer A.J. Prins uit Tilburg. Grevenbricht kwam eraan te pas omdat daar een vrijgezellencongres was gehouden. De tweede jury bestond uit burgemeester Steger, J. Driessen uit Boxtel, Jan de Cler, Tom Kelling en Frans van Schaijk. De laatste drie kwamen uit Hilversum. Het derde gezelschap bevatte de namen van dr. Fritz Engel uit Eindhoven, H.C.G.Broers-de Laat en A.F. de Luij. Er waren dus enige vreemde eenden in de bijt, althans voor mij. Wat betreft de laatste categorie: elke deelnemer moest een legitimatiebewijs hebben, waaruit bleek dat men op dezelfde dag ter wereld was gekomen. Er waren stellen bij die net zoveel op elkaar leken als een eskimo op een papoea. Het merendeel leek wel op elkaar, zoveel zelfs als de bekende twee druppels water. Men zei dat er waren, die op dezelfde dag kiespijn kregen! Er was ook een stel, meisjes, dat geen behoefte had aan vrienden of vriendinnen omdat ze genoeg hadden aan elkaar. De kinderen van één van de damestweelingen vertelden dat, als zij gingen logeren bij de andere helft, ze tegen elkaar zeiden: ‘We gaan naar de andere mama’. Dat was plezierig, maar anderzijds werd ook verteld dat het niet altijd prettig was om tweeling te zijn. Er werden door de organisatie contracten en verzekeringen afgesloten en op diverse plaatsen vonden persconferenties plaats. Men was

wat te optimistisch (wat later bleek) een overeenkomst aangegaan met de Zonnebloem uit Breda, die voor haar nobele doel een percentage van het batig saldo zou ontvangen. Er prijkte dan ook een grote advertentie in het programmaboekje waarin werd vermeld dat de Zonnebloem auto-, motor- en fietsenstalling zou verzorgen.

De burgemeester van Oirschot blijkt het congres geopend te hebben, alhoewel dit niet in het programmaboekje staat. Vreemd! Zou de toezegging van de heer Steger niet binnen zijn geweest op het moment dat de persen moesten gaan draaien? Aarzelde hij? Zijn toespraak was in vier talen. Hij sprak o.a. over 'de dubbele mensheid' op de markt onder de bloeiende kastanjes.

Gegeven is, dat er ruim 300 tweelingen op het congres zijn afgekomen, waaronder Zwillingen, twins en jumeaux uit België, Frankrijk, Italië, Zweden, Finland, Duitsland en Oostenrijk. Het toenmalige Tsjecho-Slowakije moest verstek laten gaan omdat de communistische autoriteiten geen visum verstrekten. Uit ons land waren er o.a. tweelingen uit Marken in origineel kostuum.

In die tijd had Denemarken de meeste tweelingen, n.l. 1 op de 62. In Nederland en België was dat 1 op de 70, waarvan meer meisjestweelingen dan van jongens. Er was van medische zijde veel belangstelling, te weten van dr. J.Bruins uit Deventer.

Het gebeuren was dus niet alleen 'leuk', maar ook leerzaam voor de ingewijden. Deze laatste hebben zich intensief bezig gehouden (o.a. vanuit Leiden) met het maken van vingerafdrukken en foto's. Men ontstal haarlokken voor het archief en de tweelingen werden diep in de ogen gekeken (Kijk eens in de poppetjes van mijn ogen!). Overigens: men kon zich in de servicetent elektrisch laten scheren, toen iets aparts! (Gold dit ook voor de dames?).

Op een terrein bij de eerste huizen in de Pullen was een tent opgezet met een capaciteit van 2300 personen. Dikwijls heeft het daarin gedaverd van het applaus of van de onbezorgde lach. Er waren b.v. de gebroeders Steiner uit Linz (Oostenrijk) met meer dan 60 instrumenten. Het waren echter de zusjes Elfriede en Clothilde Rauschner

(beide 24 jaar) die de titel ‘muzikaalste tweeling’ behaalden. Zij speelden viool, piano en cello en dansten charmant menuetten.

De muzikaalste tweeling: de zusjes Elfriede en Clothilde Rauschner.

Soms dromde de meute naar buiten in zwierige rijen achter de hoempa's van de Oirschotse boerenkapel met narren, of zij applauddisseerden voor de vendelzwaaiers. De beste zwaaiër van gilde St. Sebastiaan uit Oirschot, Frans Louwers (broer van initiatiefnemer Johan), gaf vendeldemonstraties, evenals een Belgische tweeling uit Antwerpen. Een spel van kleur, acrobatiek, handigheid en vol symboliek, waarvan uitbundig werd genoten. Onder het groene dak van de kastanjabomen werd een Brabantse koffietafel gepresenteerd, rijk en overvloedig zoals het Brabantse land nu eenmaal is. Gerrit Elshof uit de Beurs serveerde. Het weer was echter aan de koude kant en dreigend. Maar vanwege de vriendschappelijke en spontane omgang van de deelnemers mocht dat de pret niet drukken. Er speelden harmonie ‘Glorieux’ uit ‘s-Hertogenbosch en de R.K. Gildebondsharmonie uit Boxtel, die alles mee opvrolijkten.

Hieruit blijkt, dat de plaatselijke harmonie ‘Arti et Amicitiae’ zich hieraan niet de vingers wilde branden. De ‘Oirschotse Mie’ wél (wie was dat?), want die trad op. Dansgroep ‘De Klepperman’ nam ook deel. Waar die vandaan kwam, kon ik niet achterhalen, maar het was bij mijn weten geen Oirschots gezelschap. Heel exclusief was het loslaten van duiven op de Markt door de heer G.Greijn uit Grevendrecht als groet van het tweelingencongres aan het vrijgezellencongres in zijn woonplaats. Niet te vergeten: er waren een lunapark, schommels, draaimolen, autoscooters, cakewalk en ‘Paashuis-Dancing’. Onder het gemeentehuis was een bierkelder ingericht. Op donderdag 19 mei 1955 trad in de congrestant een radio-orkest op onder leiding van Eddy Christiani. Ook het radio-orkest ‘The Ramblers’ o.l.v. Theo Uden Marsman speelde. U ziet, er werd ‘geen geld geschrikt’. Van die artiesten zat er een drietal in een jury. Ook stond een ‘vlaggenparade’ aangekondigd. De buitenlandse gasten kregen een excursie door de provincie met o.a. een bezoek aan de Oisterwijkse vennen en de Efteling. Ook Tilburg, Eindhoven en Bata-Best werden bezocht.

R.K. Verkenner uit Tilburg voerden een zwaardendans en daarna de ‘zevensprong’ uit. ‘De Roosborstjes’ uit Best hadden het welkomlied verzorgd. U ziet, van overal werden groepen opgetrommeld. In hotel De Zwaan was een Bols-bar ingericht en speelde het toen bekende orkest ‘The Caladonians’. Firma Pieter Matthijsse stond met een ‘Souvenir-Laden’ op het feestterrein.

Wat me opviel: in het programma werd vermeld dat op zondag tot 12 uur v.m. gelegenheid was tot het bijwonen van kerkelijke diensten.

Een beetje vleierij?

Zoals ge kunt lezen werd alles groots opgezet, men was voor geen kleintje vervaard.

Voor zover ik me herinner was er verder de titel ‘Europese Tweeling 1955’ te verdienen. Wie die in de wacht sleepte heb ik nergens kunnen opdiepen. Tegen de avond van de laatste dag vond de prijsuitreiking plaats en volgde de officiële sluiting.

P.J.P. Zeeuwen jr. heeft in het Weekjournaal ooit een fors artikel aan het congres gewijd, waarin hij lovend schreef over de 28-jarige Jo-

han Louwers en zijn prestaties. Ik zou het graag allemaal willen overnemen, maar dat is onbegonnen werk.

Alles bij elkaar was de opzet en de organisatie voortreffelijk. Aan alles was gedacht. Wat dat betreft een groot succes. Jammer dat 'den duim niet goed genoeg op den buil' gehouden werd, kennelijk. De begroting zal wel goed geweest zijn (was het te begroten?), denk ik, maar men hield er 'de wrong' niet genoeg op, zoals men vroeger zei. De teugels werden niet strak genoeg gehouden en er werd, vrees ik, nogal 'gelimmeneerd en getoujourd' door o.a. kompanen van de initiator.

Ik heb kunnen achterhalen dat de pers veel aandacht aan dit feest besteedde, met name in de Katholieke Illustratie en in Vizier. Ook in het buitenland stonden lovende artikels met fotoreportages in Quik, een Duits weekblad, en in Semaine du Monde, een Waals weekblad. Al met al een grote gebeurtenis in Oirschot, waarover lang openlijk gepraat of gefluisterd werd, naar gelang de kijk die men op het feest had.

Tot slot: laat me nu lezen in het Eindhovens Dagblad van 16 augustus 2005 dat de Nederlandse Janita en Petra Dijkhuizen als de meest identieke tweeling verkozen zijn op het Tweelingenfestival in Twinsburg, Ohio (USA). Het is dus teruggekeerd naar het land van oorsprong!

Johan Louwers is later in Ierland getrouwd met ene Doreen. Hij had een dochter en woonde in Killarney, waar hij met zijn familie een meubelzaak (furniture) uitbaatte. Hij stierf in Ierland op 2 maart 1996.

Theo van de Loo
Sinterklaas-avond 2005

KAARTBEGRIPPEN

In de vorige aflevering van ‘Van Den Herd’ heb ik geschreven over het amusante kaartspel ‘katten’. Van twee personen heb ik enige opmerkingen gekregen over gehanteerde begrippen. Dat zou voor mij allemaal gesneden koek zijn, maar zij hadden graag wat meer duidelijkheid over bepaalde termen. Die twee personen wil ik graag gelijk geven, vandaar dit artikel met een meer algemeen karakter.

Wie in een boekwinkel een doosje met speelkaarten koopt, treft bij opening een wonderlijk samenstel aan. Over de geschiedenis van de speelkaarten is door anderen voldoende geschreven. Dat geldt niet voor allerlei basisbegrippen. In talloze boeken en boekjes over kaartspelen wordt te gemakkelijk ervan uitgegaan, dat de lezer vertrouwd is met deze basisbegrippen. Helaas is dit steeds minder het geval, vandaar deze uiteenzetting.

In het doosje speelkaarten zitten 56 kaarten:

- ❑ 13 schoppenkaarten ♠
- ❑ 13 hartenkaarten ♥
- ❑ 13 ruitenkaarten ♦
- ❑ 13 klaverenkaarten ♣
- ❑ 2 jokers
- ❑ 1 reservekaart of extra joker
- ❑ 1 tellingenkaart (voor bridge)

Er zijn kaartspelen waarbij de jokers niet gebruikt worden, maar alleen de 52 basiskaarten (bridge, rikken). Er zijn kaartspelen waarbij minstens twee doosjes met speelkaarten nodig zijn (canasta, jokeren). In het bekende klaverjassen worden maar 32 van de 52 kaarten gebruikt (piketspel). Er zijn puur individuele spelen, maar ook spelen met een vaste maat (bridge, klaverjassen) of een wisselende maat (rikken).

Grofweg worden de kaartspelen verdeeld in:

- troefspelen
- gezelschapsspelen
- gokspelen

Het Zuid-Limburgse familiespel ‘miesjelen’ is een combinatie van een troefspel en een gezelschapsspel. Ook het aloude Franse kaartspel bésique is een voorbeeld van een combinatiespel. Gezelschapsspelen als pesten, eenendertigen, jokeren zijn voor de meeste mensen niet onbekend. Moeilijker wordt het als een kaarttraditie ontbreekt en de geïnteresseerde leek niet weet wat een troefspel inhoudt.

Bij troefspel wordt per gift van de in het spel zijnde kaarten volgens vaste regels bepaald welke kaartkleur (schoppen, harten, ruiten of klaveren) de baas is over de andere kleuren. Hoe er met de troefkleur gehandeld wordt, is per kaartspel verschillend. In de meeste gevallen zal de troefbepalende speler proberen de troeven bij de andere spelers weg te halen. Daarover zo meteen meer.

Bij het uitdelen van de kaarten (= de gift) ontvangt elke speler een afgesproken aantal kaarten. Uitgaande van vier spelers is dat bij bridge 13, bij klaverjassen 8, bij canasta 11, bij bonaken 5. Bij bepaalde troefspelen worden alle kaarten uitgedeeld (bridge, klaverjassen, rikken), bij andere troefspelen en zeker bij jokerspelen is dat niet het geval.

Drie standaardgegevens mogen niet onvermeld blijven:

- Bij troefspelen met vaste paren zitten beide partners tegenover elkaar.
- Het uitdelen van de kaarten begint normaal bij de speler links van de deler.
- Bij de gangbare troefspelen worden de te spelen kaarten midden op tafel gelegd; bij andere kaartspelen legt elke speler de uit te leggen kaarten (jokeren) of bij te spelen kaarten (paardjerijden, toepen) voor zich neer.

Niet onvermeld mag blijven dat bij diverse troefspelen, b.v. bij bridgen en rikken, ook de mogelijkheid bestaat om een spel zonder troef te bieden. Bij bridge heet dat bod ‘sans atout’, bij rikken moet men denken aan een misère (= geen slag halen).

De kaarten die een speler gedekt in de hand houdt, komen uiteindelijk - met uitzondering van bepaalde gokspelen - allemaal open op tafel. Bij een troefspel speelt een speler een kaart uit in een van vier kleuren schoppen, harten, ruiten of klaveren. Bekennen wil zeggen dat de andere spelers een kaart in dezelfde kleur bijleggen. Degene met de kaart in de hoogste waarde behaalt de slag en speelt een volgende kaart uit. Bij bridge en rikken zijn 13 slagen in het spel; bij klaverjassen en kwajongen zijn er 8 slagen, maar in deze spelen gaat het om de behaalde punten.

De gebruikelijke volgorde van de kaarten is:

Aas, heer (koning), vrouw (dame, koningin), boer (jan, jas), tien, negen (nel), acht, zeven, zes, vijf, vier, drie, twee.

In sommige spelen mag de aas voor één gebruikt worden.

Een piketspel bevat van elke kleur de aas tot en met de zeven ($4 \times 8 = 32$ kaarten).

De puntenwaarde van een kaart is zeer uiteenlopend:

- bij canasta telt de aas voor 20 punten;
- bij klaverjassen telt de aas voor 11 punten;
- bij bridgen gaat men uit van 4 punten voor de aas, 3 punten voor de heer, 2 punten voor de vrouw en 1 punt voor de boer, de zgn. honneurpunten.

In de jasspelen (jas = troefboer) is de volgorde en waarde van de kaarten nogal afwijkend van andere spelen. De twee kaarten met de hoogste waarde zijn:

- troefboer: 20 punten
- troefnegen: 14 punten

Daarnaast is in jasspelen het verwerven van roem, d.w.z. extra punten, een wezenlijk onderdeel van het kaartspel. Roem kan in de hand tellen, maar ook roem op tafel is mogelijk. De volgende mogelijkheden doen zich voor:

☐ stuk van troef (= heer + vrouw)	20 punten
☐ driekaart (3 opeenvolgende kaarten in dezelfde kleur)	20 punten
☐ driekaart, inclusief stuk	40 punten
☐ vierkaart	50 punten
☐ vierkaart, inclusief stuk	70 punten
☐ vijfkaart	100 punten
☐ vijfkaart, inclusief stuk	120 punten
☐ 4 azen, 4 heren, 4 vrouwen, 4 tieners	100 punten
☐ 4 boeren	200 punten

In het gezellige Franse troefspel *bésique* doen zich zelfs meer roem-mogelijkheden voor dan zojuist genoemd, waardoor een belangrijke taak is weggelegd voor degene die de stand bijhoudt.

Kaarten is vooral een gezellige bezigheid. Dat er spelen zijn waarbij de 'grijze cellen' hard moeten werken, hoeft nog geen rem te zijn op de gezelligheid. Maar hoed u voor de fanatiekelingen die menen zelf geen fout te maken of die zo in het spel opgaan dat er nergens anders over gepraat mag worden. Familie- en vriendenruzies kunnen het gevolg zijn en dat was toch niet het uitgangspunt van het spelletje kaarten.

Huub Bours

INHOUD

COLOFON	1
VAN DE REDACTIE	2
VAN DE BESTUURSTAFEL	3-5
KUNSTWEG OVER HET LAAGEIND Clari van Esch-van Hout	6-11
REACTIE Marcel van der Heijden	12-14
MET Z'N TWEETJES Theo van de Loo	15-23
KAARTBEGRIPPEN Huub Bours	24-27
INHOUD	28